

Recensie

## FILOSOFEN OVER GOD

Gary Gutting, *Talking God. Philosophers on Belief*. New York, Norton & co, 2016, 240p., ISBN , €

Gary Gutting, *Over God. Filosofen spreken zich uit over religieus geloof*. Amsterdam, AUP, 2017, 215p., ISBN , €

De auteur, als filosoof verbonden aan de University of Notre Dame (Indiana), interviewde tijdens 2014 twaalf collega's van hoofdzakelijk universiteiten uit de VS voor *The Stone*, de filosofische weblog die wordt gemodereerd door Simon Critchley. Hij is er alvast in geslaagd een representatief staal posities bijeen te brengen. Er zitten *diehard* gelovigen en atheïsten tussen, maar toch vooral veel gematigden, met telkens een eigen en oorspronkelijke vorm van 'tolerantie' ten aanzien van geloof. Er zitten een jood, een moslim, een hindoe en een boeddhist bij. Er zitten filosofen tussen die gespecialiseerd zijn op gebieden als neurologie, psychologie, kosmologie, evolutiebiologie. Gutting voegt een dertiende interview toe, met zichzelf.

Elk interview wordt voorafgegaan door een degelijke inleiding in het vakgebied van de geïnterviewde, en gevolgd door 'verdere overwegingen' die doorgaans de stellingen van de geïnterviewde verder uitwerken in confrontatie met een kritische stem. Uiteraard worden deze in- en uitleidingen steeds betrokken op de vraag naar God vanuit de betreffende discipline. We krijgen geen introductie in elk werkveld als dusdanig.

Een rode draad doorheen de interviews is toch dat geloof en ongelooft geen zaak is van (louter of vooral) argumentatie. Nog het meest verlaten Alvin Plantinga en Louise Antony zich op de kracht van argumenten pro respectievelijk contra geloof. Zij vertegenwoordigen de twee 'extreme' posities in het debat. In plaats van argumenten komt dan de ervaring als criterium – bij Howard Wettstein (jodendom) heel expliciet zelfs. Soms wordt de filosofische ervaring ingezet als kritische weg naar een, in dit geval door de continentale filosofie 'besmet', geloof, zoals bij John Caputo. In andere gevallen wordt de religieuze ervaring ingezet als voedingsbodem voor een filosofie, zoals bij Jonardon Ganeri (hindoeïsme) en Jay Garfield (boeddhisme).

Plantinga heeft de moed om de godsbewijzen terug af te stoffen en in een modern kleedje te gooien. Zo ziet hij wel iets in het 'finetuning'-argument. Dat zegt dat de fysica heeft ontdekt dat de kleinste wijziging in sommige wetenschappelijke constanten het heelal en het leven erin onmogelijk zou maken. Dat is voor hem nog geen sluitend bewijs, maar alle argumenten bijeen lijken hem toch valabel ter onderbouwing van voor een rationeel geloof. In elk geval acht hij

het ontbreken van finaal bewijs geen argument voor atheïsme. Antony draait de redenering om. Het ontbreken van een totaaluitleg, weten dat we nog niet alles weten, is geen argument voor het aanvaarden van het bestaan van bovenzinnelijke wezens. En zelfs wanneer het aannemelijk zou zijn dat dat soort dingen bestaat, wat zinnigs kunnen we er dan over beweren? Beiden gaan wel akkoord over het grote tegenargument, namelijk het bestaan van het kwaad.

Voor Caputo is het duidelijk: er bestaat geen enkele duidelijkheid, en al zeker niet over God. Een goede filosofie is tevens een goede theologie, namelijk van de advent, een openheid op wat komt, op de kans en de uitdaging, op de belofte die niets belooft. Die openheid vertaalt zich in diverse vormen van liefde, gastvrijheid, broederlijkheid, enzovoort. Wettstein gelooft ook niet in een bovenaardse substantie maar zoekt God in de relatie tot God, in de ervaring van God. Daarbuiten bestaat geen God. Philip Kitcher ziet de religieuze ervaring als redelijk universeel, een antropologische constante, maar pleit voor minder doctrinarisme omdat daar de redenen tot conflict schuilen. Tim Maudlin pleit ook voor bescheidenheid, zeker waar het die religieuze idee betreft dat het heelal geschapen is voor de mens. Michael Ruse neemt een heel hermeneutische stelling in en beweert dat zowel wetenschap als godsdienst met metaforen werkt en zo de werkelijkheid beleefbaar wil maken, zonder dat de ene soort absoluut moet onderdoen voor de andere. Sajjad Rizvi erkent dat atheïsten niet kunnen worden overtuigd van het bestaan van God door argumenten, maar dat die laatste de gelovige dan weer wel in staat stellen om dat geloof in een redelijk kader te verstaan en te beleven. Het hindoeïsme is volgens Ganeri een geval apart omdat het geen monotheïsme is en niet één centrale gezaghebbende tekst oplegt. Dat faciliteert tolerantie en spoort beter met filosofische dialoog. Bij het boeddhisme ligt dat volgens Garfiöld ongeveer hetzelfde. Het is niet theïstisch bij ontstentenis van een ‘echte’ God, maar is ten diepste religieus. Dat zien godsdienstfilosofen, die meestal te rade gaan bij de monotheïstische traditie, wel eens over het hoofd. Filosofie kan veel leren van een niet-theïstische religie. Keith DeRose zou God alleen verwerpen, niet bij gebrek aan bewijs, maar omdat hij te zot is voor woorden – zoals het Vliegend Spaghetti-monster. Daarvan kunnen we niet bewijzen dat het niet bestaat, maar het is wel heel moeilijk om het bestaan ervan ernstig te nemen. Daniel Garber wijst erop dat vroeger mensen die niet in God geloofden zich moesten legitimeren in tegenstelling tot gelovigen, terwijl nu mensen die niet in wetenschap geloven, zich moeten legitimeren omdat onze cultuur wetenschappelijke rede een evidentie acht. Dat is daarom geen stap dichterbij de waarheid, maar een andere cultuurhistorische opening. Gutting zelf besluit dat argumenten inderdaad een relatieve waarde hebben in beide richtingen en dat de praxis inderdaad het religieuze element is, niet de doctrine. Het is dan zaak om die praxis vrij van geweld te houden.

Het opzet van het boek, filosofie binnen een hoogstaand journalistiek bereik, sluit uiteraard een verregaand technische behandeling van het onderwerp uit. Toch is dit breed leesbare boek best interessant voor vakfilosofen, omdat het

erin slaagt om vele posities samen te brengen zonder in bitsige polemieken of flauwe oppervlakkigheid te vervallen. Het boek is ook belangrijk omdat het aantoont dat er minstens wordt nagedacht over religie, dat filosoferen over geloof weerom kan.

*Erik MEGANCK (Antwerpen)*